

CÂTEVA OBSERVAȚII PRIVIND UNICITATEA ÎN SINTAXĂ

0. În articolul de față, vom aduce câteva observații ce privesc unicitatea, așa cum este ea percepută în gramatica modernă, avându-se în vedere *Gramatica de bază a limbii române* (GBLR). Punctul de plecare îl va constitui principiul unicității funcțiilor sintactice, enunțat de D. D. Drașoveanu (1971/1997).

1. Potrivit lui D. D. Drașoveanu (1997, p. 67), principiul unicității funcțiilor sintactice are o valoare de lege, este axiomatică și constă în imposibilitatea existenței unui al doilea termen subordonat, *construit/realizat în același fel* [subl. n.] cu unul dat, în dependența unui aceluiși termen regent. Este limpede că ne aflăm în zona subordonării și nu a coordonării, unde înțelegem multiplicitatea, antonimul unicității¹. Așadar, se au în vedere (*ibidem*, p. 60 și urm.) funcțiile realizate cazual (cazul de ordin I), cele realizate prepozițional (cazul de ordin III) și cele realizate prin acord (cazul de ordin II). Singurele excepții de la unicitate, acceptate de lingvist, sunt: funcțiile sintactice dublate (complementul direct, respectiv cel indirect: *L-am văzut pe Mihai; I-am dat Ioanei o carte*), verbele dublu tranzitive² ce pot avea două complemente directe ne-coreferențiale (*Mă învață matematică*), D₁³ posesiv (*Și-a adresat elevilor întrebarea*), subiectul reluat (*Așa sunt ăștia tinerii...!*). În schimb, odată cu atributul adjectival, unicitatea se sfârșește, deoarece pot exista, teoretic, mai multe atribute adjectivale necoordonate (*frumoasa casă țărănească...*).

2. În GBLR (p. 24), principiul unicității funcțiilor sintactice este definit într-un mod diferit: „[...] într-o structură primară [...] nu pot exista mai multe complemente cu aceeași funcție sintactică, iar un centru nu poate atribui decât o singură dată același rol tematic”. Acest principiu organizează numai grupurile sintactice cu centru predicativ (*ibidem*, p. 666)⁴ și complementele acestora, cu alte cuvinte

¹ „[...] existența, recunoscută, a *multiplicității* [subl. a.] (subiect multiplu, nume predicativ multiplu...), ceea ce face legitimă presupunerea existenței unei categorii antinomice – unicitatea” (Drașoveanu, 1997, p. 59).

² În GBLR și în GALR 2005, invocându-se principiul unicității, s-a constituit funcția sintactică de complement secundar, fostul complement direct al lucrului pe lângă verbele dublu tranzitive; despre necesitatea instituirii acestei noi funcții vezi Dan 2010.

³ D₁ etic ar figura și el printre excepții, dar el nu are propriu-zis o funcție sintactică, iar în limba română actuală nu mai este folosit.

⁴ Este o precizare importantă adusă de autori, întrucât complementul numelui (cerut de substantive de origine verbală: *abuzul de medicamente, devenirea lui Ion*, de origine adjectivală: *solidaritatea cu profesorii*, substantive relaționale: *tatăl lui Ion*) nu intră în grupul complementelor ce respectă principiul unicității; problema o constituie definirea centrului predicativ: este vorba

vizează doar grupul verbal, cel ce este considerat cel mai complex, întrucât acesta este singurul dintre toate grupurile sintactice (nominale, adjectivale, interjecționale etc.) care se poate constitui într-o propoziție *finită*⁵: grupul e patronat de un verb-predicat (caracterizat prin predicativitate), care este „termenul regent”, prin excelență. În jurul lui se construiește întregul enunț (a nu se uita că și subiectul (*ibidem*, p. 408) este privit ca un complement de tip special, privilegiat, al verbului).

2.1. Trebuie să aducem anumite adnotări definiției de mai sus, mai ales în ceea ce privește explicarea termenilor acesteia: ce se înțelege prin structură primară, prin complement, prin centru și prin rol tematic.

2.1.1. Structura primară/de bază este definită în opoziție cu cea reorganizată⁶, o structură presupunând existența unor funcții sintactice cerute obligatoriu sau nu de către un regent/cap de centru, care este în mod necesar un verb (s-a renunțat la folosirea termenului de sintagmă, înțelegându-se drept o grupare de doi termeni, cel regent și cel subordonat regentului). Acest tip de structură primară/de bază admite așa-numitele *complemente matriciale* (subiectul, complementul direct, complementul secundar, complementul indirect, cel prepozițional, numele predicativ și complementul predicativ al obiectului)⁷, care sunt cerute obligatoriu de matricea semantică a anumitor clase de verbe; în schimb, în urma reorganizărilor pasive și posesive, apar *complementele non-matriciale*.

2.1.2. După cum s-a văzut, GBLR (p. 21–22, 38–39, 658) definește **complementul** diferit față de gramatica tradițională: el este conținut în matricea semantică a centrului (ce poate fi verb sau substantiv); astfel, este cerut obligatoriu de acest centru, dar poate să nu fie exprimat/lexicalizat (obligatoriu). Putem presupune că autorii acestei gramatici iau în seamă, pentru caracterizarea principiului unicității, numai complementele din grupurile verbale, patronate de un centru de grup – un verb cu funcția de predicat (prin urmare, complementele cerute de anumite verbe).

despre un centru caracterizat prin predicativitate? Predicativitatea este definită în același loc, din punct de vedere sintactic, prin prezența categoriilor gramaticale ale verbului (mod, timp, număr și persoană) și autonomie în comunicare (spre deosebire de verbele non-finite, cele la modurile „foste” nepersonale – infinitiv, gerunziu, supin, participiu –, caracterizate, astfel, prin „nepredicativitate”). De-aici putem trage concluzia că un verb non-finit nu poate atrage complemente sau complementele cerute de acesta nu „respectă” principiul unicității?

⁵ Propoziția finită este cea cu centru-verb la formă finită (fostul mod personal), caracterizat prin predicativitate (vezi mai sus) (vezi GBLR, p. 28–29).

⁶ Structura reorganizată este rezultatul unei amalgamări a două structuri sintactice de bază, în cadrul căreia se definesc complementul posesiv, complementul de agent și predicativul suplimentar (GBLR, p. 30–38, p. 668).

⁷ Din enumerarea de mai sus lipsesc complementele circumstanțiale (în schimb, într-un alt capitol, sunt amintite ca făcând parte din categoria complementelor matriciale – vezi GBLR, p. 495), fiind vorba de anumite „circumstanțiale” cerute în mod obligatoriu de către un centru-verb: complementul circumstanțial de loc (*Locuiesc aici*), complementul circumstanțial de timp (*Tabloul datează din secolul trecut*), complementul circumstanțial de mod (*Se comportă frumos*) și complementul circumstanțial cantitativ (*Măsoară 5 metri*).

2.1.3. Centrul sau capul lexical (GBLR 2010, p.17): acesta atribuie o singură dată funcții sintactice subordonaților (subînțelegem: jucând rolul de termen regent), dar și funcții semantice acestora, funcții aflate în matricea semantico-sintactică a centrului, indiferent de sintaxa structurilor de „suprafață”, în care aceste centre pot să apară. Aceste funcții semantice sunt denumite **roluri tematiche** (Agent, Pacient, Temă, Experimentator, Beneficiar, Instrument etc.); pentru a le exemplifica, cităm din GBLR (p. 17): *Hoții au deschis ușa cu o rangă*, în care *hoții* este Agentul, *ușa* este Pacientul, iar *cu o rangă* este Instrumentul – centrul de grup *a deschide* atribuie rolurile tematice de mai sus.

Așadar, după tratatul academic, sunt în afara principiului unicității:

a. complementul de agent, complementul posesiv și predicativul suplimentar, fiindcă sunt funcții sintactice ce țin de o structură reorganizată, nu de una de bază/primară;

b. circumstanțialele (de loc, de timp, de mod, de cauză, de scop, de instrument etc.), funcții sintactice cu statut facultativ (GBLR, p. 655), necerute de matricea semantică a verbului, conducător de grup/centru predicativ;

c. funcțiile sintactice ce fac parte dintr-un grup nominal (grup condus/governat de un substantiv/pronume): fostele atribute adjectivale, substantivale, pronominale, verbale etc. S-a eliminat denumirea de atribut, ca funcție sintactică, deoarece are în vedere modul de relizare și partea de vorbire prin care se exprimă, în detrimentul conținutului (semantic)⁸;

d. funcțiile sintactice ale grupului adjectival, adverbial și interjecțional (patronate de un adjectiv/adverb/interjecție): complementul comparativ, complementul indirect, complementele circumstanțiale etc.

NOTĂ: în studiul de față vom detalia numai subpunctele b) și c).

2.2. Singurele excepții de la principiul unicității, recunoscute de către GBLR (p. 2–25), sunt funcțiile sintactice aflate în coordonare (subiectele multiple, complementele directe multiple etc.) și funcțiile sintactice dublate, complementul direct și cel indirect (a se vedea exemplele de la începutul studiului de față).

3. Unicitatea, conform GBLR, privește numai grupul verbal, cel mai complex, patronat de un verb (cu funcția sintactică de predicat al enunțării), considerat termenul regent prin excelență, în jurul căruia se construiește întregul enunț. Toate celelalte grupuri „minore”, nominale, adjectivale etc., sunt socotite un soi de subpărți/sub-grupuri ce alcătuiesc grupul verbal, iar unicitatea pare a fi exclusă din cadrul acestor sub-grupuri. Nu sunt aduse în discuție fostele atribute substantivale/pronominale genitivale și circumstanțialele (văzute ca niște compliniri facultative pe lângă anumiți centri).

⁸ Dumitru Irimia (2008, p. 537–549) face o altă clasificare a atributului (denumirea tradițională o păstrează), în funcție de semantismul acestuia: atributul calificativ (*oameni ca tine*), de identificare (*casa ta, ochii lunganului*), de clasificare (*hârtie de scris*), de complinire (*spărgătorul de nuci*) și cel descriptiv (*față înaltă*).

3.1. Circumstanțialele. După GBLR (p. 26)⁹, principiul unicității nu se poate aplica circumstanțialelor, întrucât ar fi posibilă prezența a două sau trei astfel de funcții sintactice în același grup verbal. Spicuim un exemplu: *Cartea costă 70 de lei acum în România*; *70 de lei* este un complement circumstanțial cantitativ (cerut de „matricea semantică” a verbului *costă*), *acum*, un circumstanțial de timp (cu rol facultativ pe lângă același verb) și *în România*, un circumstanțial de loc (tot facultativ pe lângă verb). Nu vedem relevanța exemplului pentru a ilustra incapacitatea circumstanțialelor de a se supune principiului unicității: în ciuda statutului lor de „adjuncți” a căror „alegere este sintactic liberă”¹⁰, vorbim de funcții sintactice diferite, până la urmă (circumstanțial de timp și de loc), cu un același termen regent. De fapt, de ce calitatea de complement *vs* adjunct influențează atât de mult statutul de „supus” principiului unicității funcțiilor sintactice?

OBSERVAȚIE: Complementele circumstanțiale sunt compliniri obligatorii cu statut sintactic de complement, iar din punct de vedere semantic, aduc o informație de tip circumstanțial (*ibidem*, p. 495 și urm.). GBLR recunoaște patru tipuri de complemente circumstanțiale: **de loc** (*Eu locuiesc în Oradea*), **de timp** (*Pictura datează din secolul XIX*), **de mod** (*A procedat greșit*), **cantitativ** (*Costă mult*). Circumstanțialele (de loc, de timp, de mod, de modalitate, cantitativ, instrumental, sociativ, de relație, de cauză, de scop, condițional, concesiv, consecutiv, opozițional, de excepție) sunt, după cum s-a afirmat mai sus, compliniri facultative; însă pot apărea dificultăți în ceea ce privește interpretarea acestora:

- (1) *Este o țară bogată în aur*;
- (2) *Se sprijină în toiag*;
- (3) *În cafenea [...] nu mai poți sta de vorbă cu Dumnezeu* (Cioran 1996, p. 89);

(1) *în aur* este cerut obligatoriu sau nu de *bogată*? Dacă adjectivul „cere” prezența prepoziției *în*, atunci *în aur* este un complement prepozițional¹¹, însă dacă nu impune folosirea acestei prepoziții, vorbim despre un circumstanțial de relație (care este și el „prepozițional”, construit cu prepoziție). GBLR (p. 557) afirmă că, în

⁹ Adăugându-se și Gabriela Pană Dindelegan *et alii* (2010, p. 99): circumstanțialele nu se supun principiului unicității, fiind posibilă existența, pe lângă același verb, a mai multor circumstanțiale, *dar care detaliază informația oferită de primul – Alergase până aici, aproape, la doi pași de casa Ioanei, și pe urmă renunțase; Demult, acum vreo 15 ani, i se întâmplase să-și întâlnească perechea* (exemplele sunt preluate din *op. cit.*). Detalierea la care se face referință nu joacă rolul de **apozitie**? Se poate subînțelege foarte bine un **adică**, prin care se pune în evidență caracterul parantetic specific doar apozitiei.

¹⁰ Un verb constrânge, prin matricea lui semantică, vorbitorul să utilizeze complemente (cerute de sus-numita matrice), deși acestea pot lipsi în anumite situații, pe când adjuncții/circumstanțialele sunt facultative (cf. GBLR, p. 25).

¹¹ Denumirea acestui tip de complement ca prepozițional nu este satisfăcătoare: privește, de fapt, modul de realizare a acestuia, prin prepoziție, la fel ca și complementul direct (GBLR, p. 432: complementul direct ar aparține, de fapt, unui grup prepozițional, cu prepoziția **pe** în calitate de centru) sau ca și majoritatea complementelor circumstanțiale/circumstanțialelor.

acest caz, aceste două funcții sintactice au un caracter „limitativ”, de aceea este greu de stabilit o limită clară;

(2) *a se sprijini* ar impune două prepoziții: *a se sprijini de zid – de zid* este un complement circumstanțial de loc // *a se sprijini în toiag – în toiag* este un circumstanțial de instrument, deși verbul cere *obligatoriu* un instrument; așadar nu am putea admite existența unui complement circumstanțial instrumental?;

(3) *a sta de vorbă* impune uzanța prepoziției **cu**, deci **cu Dumnezeu** l-am putea considera un complement prepozițional, dar *statul de vorbă* implică o asociere într-un fel sau altul. Dificultatea ar consta de fapt în a distinge în mod clar granița dintre un complement prepozițional (cerut) și un circumstanțial sociativ (care este cerut, la rândul lui, fiindcă matricea verbului/locuțiunii verbale impune prepoziția **cu**). Putem vorbi de un complement circumstanțial sociativ?

3.2. După cum s-a mai arătat în acest studiu, GBLR precizează că sunt în afara unicității funcțiile sintactice ale grupului nominal (determinant, cuantificator, modificator, posesor, complementul numelui)¹². Comparând (GBLR, p. 363) cu gramatica tradițională, fostului atribut adjectival îi corespund un determinant (*acest om*), un cuantificator (*aceste două fete*), un modificator (*pară galbenă*), un posesor (*penarul său*) sau un complement (*plecarea sa*); atributului substantival îi corespund un posesor (*penarul Ioanei*), un complement (*sosirea Ioanei*) sau un modificator (*carte de citire*); atributului pronominal îi corespund un posesor (*creionul ei*) și un complement (*fratele lui*); atributului adverbial îi corespunde un modificator (*căsuța de aici*); atributului interjecțional îi corespunde un modificator (*halal educație*); atributului verbal îi corespund un modificator (*mamă suferind*) sau un complement (*dorința de a citi*). Aceste funcții sintactice aflate într-un grup nominal (cu un centru nume) sunt definite în funcție de criteriul semantic, în conformitate cu complementele/circumstanțialele¹³ din grupul verbal.

Unicitatea, după tratatul academic, privește doar prezența obligatorie și unică a unei funcții sintactice, adică a complementelor; ca urmare, doar centrul de grup verb poate governa această unicitate. Vom aduce câteva observații legate de grupul nominal, cel care este considerat ca fiind în afara unicității.

3.2.1. Definierea determinantului (GBLR, p. 364–365) este revelatoare: „având în vedere că integrarea în enunț a unui grup nominal se realizează o singură dată, poziția de determinant din cadrul grupului este **unică**” și obligatorie¹⁴, iar, din punct de vedere semantic, acesta atribuie interpretarea definită/nedefinită respecti-

¹² S-a eliminat denumirea de atribut, ca funcție sintactică, deoarece are în vedere modul de realizare/partea de vorbire prin care se exprimă, în detrimentul conținutului (semantic).

¹³ Ni se pare că singura excepție o constituie complementul prepozițional, termenul ales nu reflectă deloc conținutul acestuia, ci felul în care se construiește, adică cu o prepoziție/locuțiune prepozițională..

¹⁴ În cazul grupurilor nominale care au funcția de subiect, complement direct, complement indirect, care trimit la entități, nu la proprietăți: *Caut profesor de română (profesor* trimite la o proprietate pe care o entitate/un individ ar trebui s-o aibă) vs *Îl caut pe profesorul meu de română (pe profesorul meu... trimite la un individ/entitate)* (GBLR, p. 365–366).

vului grup nominal. Determinantul poate fi un articol definit/nedefinit sau un adjectiv (propriu-zis sau de origine pronominală/din numeral) antepus substantivului.

- (1) ***Doi copii** se plimbau pe stradă/Ai văzut-o **pe profesoara noastră de geografie?**/I-am dat **acestui om un cadou decent**.*
- (2) [...] *iraționalul alcătuit **din vis și bestialitate** [...] constituie zona primară a sufletului* (Cioran 1996, p. 40).
- (3) *Ion este **colegul meu de bancă**/Ion este **elev**.*
- (4) *L-au numit **șeful trupei de dans**/L-au ales **șef al clasei**.*
- (5) *Tabloul datează **din secolul al XVII-lea**/Valorează **doi euro**.*

(1) Numeralul cu valoare adjectivală (**doi**), respectiv articolul enclitic (**-a**), adjectivul pronominal demonstrativ (**acestui**) și articolul nehotărât (**un**) sunt determinanți, pentru că introduc în enunț grupul nominal (*doi copii/pe profesoara noastră de geografie/acestui om/un cadou decent*). Aceștia apar o singură dată în enunț, indiferent că e vorba despre articol/adjectiv. În mod evident vorbim despre o unicitate a funcției sintactice (de determinant).

(2) În cadrul grupului nominal cu rol de complement prepozițional, determinarea poate lipsi: *din vis și bestialitate*...

(3) **-I** din *colegul meu de bancă*, cu rol de determinant, trimite în mod clar la o entitate, însă *elev*, fără determinant, exprimă proprietatea entității (*Ion*). Grupul nominal cu funcția de nume predicativ poate avea doar un singur determinant al unei entități (prin urmare prezența lui este obligatorie).

(4) Cliticul pronominal (**-I**) substituie un grup nominal determinat (articulat definit/indefinit) sau un pronume (care, semantic, este determinat), reprezentând entitatea. Complementul predicativ al obiectului/predicativul suplimentar pot avea sau nu determinanți. Aceștia din urmă nu sunt obligatorii. Interpretarea ca entități/proprietăți a *șeful/șef* e problematică: *șeful* este determinat (articulat enclitic), prin urmare este integrat¹⁵ în enunț, dar exprimă o proprietate.

(5) Grupurile nominale cu funcția de complement circumstanțiale de timp (*din secolul al XVII-lea*) și cel cantitativ (**doi euro**) au determinanți; în cazul celui de timp, poate lipsi, la nivelul expresiei, determinantul (*Monumentul datează de secole*¹⁶); complementul circumstanțial cantitativ, dacă este vorba despre un grup nominal, este în mod obligatoriu determinat, deci prezența determinantului este obligatorie (vezi și **doi euro** din exemplu).

¹⁵ Integrarea este făcută numai de articolul enclitic, nu există vreun alt adjectiv antepus substantivului, care să fie, așadar, un determinant.

¹⁶ Exemplul este preluat din GBLR, p. 496. *Secole* este nedeterminat, dar se poate subînțelege un *multe* pe lângă *secole*, semantic vorbind; prin urmare acest *multe* ar juca rolul de determinant, care este obligatoriu (și unic) în acest caz.

Concluzie: determinantul, în ciuda faptului că nu este un complement cerut obligatoriu de un verb, cap de centru, în cadrul grupului nominal este unic și, în unele situații, chiar necesar; cuantificatorul poate fi „cuantificator” doar dacă este prezent un determinant (vezi 3.2.2.). Așadar, putem vorbi și-n această situație de un principiu al unicității, exact ca și în grupul verbal.

3.2.2. Cuantificatorul propriu-zis¹⁷ este o funcție sintactică **unică** în grupul nominal, deoarece „cuantificarea sintactică [...] nu se poate realiza decât o singură dată” (GBLR, p. 375–376), în schimb „cere” prezența unui determinant (mai ales când acest cuantificator se află în stânga substantivului-regent, conducător de grup nominal); în lipsa unui determinant, cuantificatorul devine determinant prin forța lucrurilor, deoarece acesta din urmă este obligatoriu în destul de multe contexte:

(1) *Aceste două fete sunt gălăgioase/Ai văzut vreo altă fată la cinema?*

(2) *Două fete se plimbau prin parc.*

(1) **Două/altă** au funcția de cuantificator în cadrul grupurilor nominale selectate; trebuie să atragem atenția asupra prezenței determinantilor *aceste/vreo*, obligatoriu aflate în fața substantivelor; cuantificatorii sunt exprimați fie prin numerale cardinale¹⁸, fie prin adjective pronominale nehotărâte.

(2) *Două* este determinant datorită poziției inițiale în grupul nominal, iar determinantul, după cum se știe, mai ales că se raportează la un subiect, *fete*, este obligatoriu.

Concluzie: într-un grup nominal dat cuantificatorul (propriu-zis) poate lipsi (prin urmare, nu vorbim despre prezența sa obligatorie), dar poziția sa este **unică** în cadrul respectivului grup; acesta s-ar putea supune, fără niciun fel de probleme, unui principiu al unicității funcțiilor sintactice.

3.2.3. Modificatorul, cel care caracterizează din punct de vedere semantic un nume, este singura funcție sintactică dintr-un grup nominal care nu se supune unicității: într-un enunț pot exista unul sau mai mulți modificatori (GBLR, p. 379) (vezi și fostele atribute adjectivale, *supra*, 1.3.3.): *Clădirea aceea urâtă mi-a atras atenția*. GBLR înțelege și alte părți de vorbire care pot fi modificatori, în afară de adjective (propriu-zise sau provenite din pronume, numerale ordinale, verbe):

(1) *Cartea de citire este pe masă/Cartea aceasta frumoasă, de-aici, de pe masă, este a mea.*

(2) *Eleva aceea, Popescu, este în clasă/Eleva Popescu, aceea de-acolo, este silitoare.*

(3) *Am văzut copii mititei, de cinci ani, cântând la chitară.*

¹⁷ Este denumit cuantificator intern cel care are o poziție aproximativ fixă în topica propoziției (GBLR, p. 375–376).

¹⁸ GBLR (p. 378) exclude numeralul ordinal ca putând avea funcția sintactică de cuantificator, fiindcă nu exprimă o cantitate propriu-zisă, ci ordinea pe o scală; el ar juca rolul de modificator (la fel ca orice alt adjectiv propriu-zis): *Trebuie să modifici această a doua observație*.

(1) *De citire/aceasta/frumoasă* sunt modificatori, după GBLR, exprimați printr-un grup prepozițional/adjectiv pronominal demonstrativ/adjectiv propriu-zis; atragem atenția că ultimii doi modificatori nu sunt coordonați, dar se subordonează aceluiași substantiv, *cartea*, prin urmare principiul unicității este invalidat în acest caz; ce funcții sintactice au, însă, *de-aici/de pe masă*? În opinia noastră, putem avea în vedere două variante de interpretare: sunt modificatori coordonați prin virgule (dar putem exclude această variantă, pentru că virgulele nu pot fi înlocuite printr-un eventual și copulativ) sau niște apoziiții (explicații parantetice ale cuvântului *cartea*).

(2) *Aceea* este modificador, iar *Popescu*, încadrat între virgule, este o apozitie; *Popescu*, din *eleva Popescu*, după GBLR, este modificador, deoarece aceasta nu recunoaște existența atributului substantival nominativ sau apozitional (adică falsă apozitie, așa cum o denumea D. D. Drașoveanu), ci îl include în categoria modificatorilor; *aceea*, din *aceea de-acolo*, nu este un modificador coordonat cu *Popescu*, ci, din nou, o apozitie, iar *de-acolo* un modificador, exprimat printr-un grup prepozițional.

(3) *Mititei* este un modificador, grupul *de cinci ani* nu este coordonat cu *mititei* prin virgule (vezi explicația de la (1)), dar nu poate fi vorba despre modificatori *necoordonați*, deoarece avem virgule; așadar *de cinci ani* poate fi considerat o apozitie, după părerea noastră. În schimb *citind* este un modificador (exprimat printr-un gerunziu), subordonându-se, evident, aceluiași substantiv *copii*, ca și *mititei*: problema constă în determinarea faptului dacă cei doi modificatori sunt coordonați sau nu. Dacă vorbim despre *necoordonare*, unicitatea este invalidată în acest caz (exact ca în situația fostului atribut adjectival), însă dacă este vorba despre o *coordonare*, unicitatea se confirmă. Prin eliminarea grupului nominal, cu rol de apozitie, *de cinci ani*, enunțul ni s-ar înfățișa în felul următor: *Am văzut copii mititei cântând la chitară*; constatăm existența a doi modificatori *necoordonați* prin virgule, unul exprimat printr-un adjectiv și celălalt printr-un verb la gerunziu (ce nu este adjectiv verbal) ce se raportează/subordonează unui aceluiași termen regent, prin urmare unicitatea este nulă.

În concluzie, modificatorii nu se supun principiului unicității funcțiilor sintactice, conform explicațiilor de mai sus, în schimb pot exista mai mulți modificatori *denominativi* *necoordonați*, subordonându-se unui aceluiași termen regent? – *Eleva Popescu Ionescu*: este ilogică construcția, pentru că cei doi termeni *denominativi* nu au cum să aibă doi referenți diferiți, doar în afara situației când numele acestei eleve este Popescu Ionescu¹⁹.

¹⁹ Numele românești ce au în componență două sau mai multe elemente se scriu, de regulă, cu cratimă: Draga Olteanu-Matei, Rodica Popescu-Bitănescu etc.

3.2.4. Posesorul²⁰, ca și determinantul și cuantificatorul, este **unic** (GBLR, p. 383 și urm.) în grupul nominal, din punct de vedere sintactic, stabilind „o relație de posesie împreună cu un alt constituent desemnând obiectul posedat” (*ibidem*); poate fi exprimat prin substantive/pronume în G (*Rochia **Mariei** este roșie.*), prin clitice în D (*Și **pletele-i** curg râu pe umeri*) și prin adjective pronominale posesive (*Cartea **mea** este pe masă*).

3.2.5. Complementul (GBLR, p. 386–387) este o funcție sintactică în grupul nominal, dar care este *cerut obligatoriu* de centrul de grup, un substantiv postverbal (*Urcarea **muntelui** este foarte dificilă*), postadjectival (*Bucuria **Mariei** a fost uriașă*) și relațional²¹ (*A văzut-o pe mama **mea** la cinema*). Prezența obligatorie presupune și unicitate, așa cum se vede și în cazul complementului din grupul verbal²². Se dau contextele de mai jos, cărora le vom aduce niște observații:

- (1) *Mi-am uitat acasă stiloul acela **al meu**, știi tu care, cel cu cerneală roșie.*
- (2) *Mi-am văzut fratele pe stradă/L-am văzut pe fratele **meu** pe stradă.*

(1) *Stiloul* e un substantiv care nu face parte din categoria acelorora (numelor) care cer un complement (conform GBLR), prin urmare **meu** are funcția de posesor, exprimat prin adjectiv pronominal posesiv (pe **al** nu îl vom detalia în acest studiu; cf. Neamțu 2011), iar *mi-*, potrivit GBLR, e un complement posesiv (anticipant al posesorului, **meu**), care este într-o relație (semantică) de posesie cu *stiloul*, la fel ca și **meu**²³. Chestiunea este dacă vorbim despre unicitate sau nu, în acest caz. Potrivit teoriei unicității a lui D. D. Drașoveanu, unicitatea este respectată; *mi-* și **meu**, în ciuda subordonării lor aceluiași termen regent²⁴, *stiloul*, sunt „realizate” în chip diferit: primul este în D₁, iar cel de-al doilea este în Ac₂. După GBLR, complementul posesiv iese din unicitate, deoarece face parte dintr-o structură reorganizată (posesivă), deși structura de bază, din care a rezultat, este nealterată (*stiloul acela al meu*).

(2) *Mi-* stabilește o relație de posesie cu *fratele*, în calitate de complement posesiv, în ciuda faptului că substantivul respectiv este unul relațional și ar trebui, conform GBLR, să stabilească o altfel de relație semantică (de rudenie, de vecinătate etc.) Primul enunț (*Mi-am văzut fratele...*) este, de fapt, o structură reorganizată

²⁰ Eliminăm din discuție așa-numitul complement posesiv (fostul atribut pronominal datival, în D posesiv), o funcție sintactică aparținând grupului verbal, conform GBLR : *I-am văzut părinții*.

²¹ „Semantic, se definesc în cadrul unei relații pe care o induc: relație de rudenie (frate, mamă, văr), de vecinătate (vecin), socială (prieteni, șef)” (GBLR, p. 74–75).

²² Atragem atenția că GBLR definește unicitatea doar în cadrul grupului verbal și al complementelor (complinerii obligatorii).

²³ Problematică este încadrarea lui *mi-* în cadrul complementului posesiv, iar a lui **meu** în cadrul posesorului, deși exprimă aceeași relație de posesie (ambii termeni trimit la posesori/cei care posedă *stiloul*).

²⁴ Suntem de părere că termenul regent al D posesiv este, totuși, *stiloul* (nu verbul *am uitat*), cu care are o „relație” semantică de posesie; se pot vedea mai multe argumente în această privință în Roman 2011.

posesivă, derivată din structura de bază din enunțul al doilea (*L-am văzut pe fratele meu...*); așadar, dacă *mi-* e complement posesiv, atunci de ce *meu* nu poate fi un posesor²⁵? Avem în vedere același substantiv *fratele*.

4. Concluzii:

4.1. Principiul unicității funcțiilor sintactice, teoretizat de D. D. Drașoveanu, privește sintagma, gruparea de doi termeni, în care unul este termenul regent și celălalt termenul subordonat. În GBLR, s-a renunțat la termenul de sintagmă, preferându-se cel de grup sintactic, condus de un centru, așa cum am explicat mai sus, și unicitatea are în vedere grupul verbal, ce poate însuma întregul enunț, guvernat de un verb cu funcția de predicat al enunțării, impunând prezența necesară a complementelor (lexicalizate sau nu). Verbul-predicat este termenul regent prin excelență, organizând întregul grup în jurul lui.

4.2. Unicitatea presupune, de fapt, prezența **unică**, dar nu și obligatorie a unei funcții sintactice, în multe cazuri: a se vedea circumstanțialele și pozițiile sintactice din grupul nominal. După cum am încercat să demonstrăm până aici, putem vorbi despre unicitate și-n cadrul grupului nominal, precum și în cazul circumstanțialelor (acele compliniri «ne-obligatorii» pe lângă un verb).

4.3. GBLR exclude unicitatea din cadrul structurilor reorganizate²⁶, deoarece verbul-predicat, în calitate de centru de grup, nu cere, datorită matricei lui semantice, în mod obligatoriu, un predicativ suplimentar, un complement posesiv, un complement de agent²⁷ etc. Este discutabilă obligativitatea funcțiilor sintactice amintite: predicativul suplimentar se află într-o structură ternară (ce presupune și un nume și un verb), iar pe lângă unele tipuri de verbe este necesară exprimarea acestuia (**Te consider vs Te consider **prea deștept pentru treaba asta**/Ea s-a dovedit vs Ea s-a dovedit **capabilă de sacrificiu***); complementul de agent este fostul subiect (complement de tip special și obligatoriu) din construcția cu un verb tranzitiv la diateza activă, care poate fi lexicalizat/suprimabil sau nu, exact ca un complement propriu-zis (*Un dascăl bun este apreciat – se poate subînțelege un **de toată lumea, de studenți**, totul depinzând de contextul enunțului, vorbitorul înțelegând foarte bine despre ce este vorba*). Sintaxa structurilor reorganizate necesită o analiză mai riguroasă.

4.4. Conform GBLR, principiul unicității funcțiilor sintactice guvernează numai grupurile sintactice cu centru predicativ (adică un verb cu funcția de predicat),

²⁵ Atenționăm că substantivele relaționale nu pot fi însoțite de posesori, ci numai de complemente (ale numelui), deci, în contextul dat, am avea de-a face cu un complement „adjectival” (cf. GBLR, p. 384, 387 și urm.).

²⁶ Nu am ajuns să tratăm complementul de agent, complementul posesiv, predicativul suplimentar, complementul predicativ al obiectului și al subiectului.

²⁷ Denumirile de complement posesiv, de agent etc. sunt, într-o măsură, nepotrivite, pentru că însuși termenul de *complement* trimite la o funcție sintactică cerută în mod obligatoriu de un centru-verb, așa cum apare definit, după cum s-a mai precizat, în GBLR, p. 658.

deși verbul, la orice formă (finită sau non-finită) ar fi, își păstrează matricea lui semantică și va cere, indiferent de context, complemente matriciale și **unice**, cu excepțiile de rigoare (lexicalizate sau nu): *Pârâul susură vs Aude susurând pârâul/Vreau să vizitez Italia vs Dorința de a vizita Italia l-a făcut să-și economisească banii* etc.

4.5. Rămâne de stabilit într-un studiu mai amplu dacă acest principiu al unicității ar putea fi explicat în afara modului de realizare a funcțiilor sintactice (cel avut în vedere de lingvistul clujean), cazual, prin acord și cu ajutorul prepoziției, dat fiind că GBLR a redefinit funcțiile sintactice tradiționale și a introdus altele noi (vezi grupul nominal, dar și cel verbal, adjectival etc.).

BIBLIOGRAFIE

- GBLR = *Gramatica de bază a limbii române*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2010.
 GALR 2005 = *Gramatica limbii române*, vol I. *Cuvântul*, vol. II. *Enunțul*, București, Editura Academiei Române, 2005.
 Cioran 1996 = Emil Cioran, *Amurgul gândurilor*, București, Editura Humanitas, 1996.
 Dan 2010 = Simina-Maria Dan, *Considerații privind tratarea complementului secundar în GALR*, în DR, serie nouă, XV, 2010, nr. 1, p. 48–56.
 Drașoveanu 1997 = D. D. Drașoveanu, *Teze și antiteze în sintaxa limbii române*, Cluj-Napoca, Editura Clusium, 1997.
 Drașoveanu 1971 = D. D. Drașoveanu, *O categorie sintactică – unicitatea*, în CL, XVI, 1971, nr. 2, p. 325–355.
 Irimia 2008 = Dumitru Irimia, *Gramatica limbii române*. Ediția a III-a revăzută, Iași, Editura Polirom, 2008.
 Neamțu 2011 = G. G. Neamțu, *Despre statutul morfosintactic al lui „al” dublant*, în DR, serie nouă, XVI, 2011, nr. 2, p. 149–166.
 Pană Dindelegan et alii 2010 = Gabriela Pană Dindelegan et alii, *Morfosintaxa limbii române. Sinteze teoretice și exerciții*, București, Editura Universității din București, 2010.
 Roman 2011 = Valentin Roman, *Complementul indirect datival, atribut pronominal datival sau ... complement posesiv?*, în „Analele Universității de Vest din Timișoara”, Seria Științe Filologice, XLIX, 2011, p. 83–95.

SOME OBSERVATIONS ON UNIQUENESS IN SYNTAX

(Abstract)

This study tries to put forward some observations regarding uniqueness as understood by Romanian modern grammar, especially by *Essential Grammar of Romanian*. We take into account as a starting point the principle of unique syntactical functions stated and explained by D. D. Drașoveanu.

Uniqueness in *Essential Grammar of Romanian* (GBLR) is exclusively situated at the level of the verbal phrase governed by a verb discharging the function of predicate of utterance and regards only the compulsory objects occurring in a surface structure (required by the semantic matrix of the predicative verb) and which appear only once (non-coordinated).

Our intention in this article is to prove that we can talk about uniqueness of syntactic functions in the case of adverbials (seen as optional adjuncts of the head verb in a phrase) and within the noun phrase, where some functions are not only unique, but also compulsory (the noun complement and, most of the times, the determiner).

Cuvinte-cheie: *unicitate, grup verbal, grup nominal.*

Keywords: *uniqueness, verbal phrase, noun phrase.*

*Universitatea „Babeș-Bolyai”
Facultatea de Litere
Cluj-Napoca, str. Horea, 31
elenaadelaghent@yahoo.com*